

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-5-16>

УДК 338.3

Ковальчук Т.М.

доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Вергун А.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Kovalchuk Tetyana, Verhun Andrij

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті здійснено спробу концептуалізації взаємозв'язків і взаємозалежностей принципів організації економічного аналізу із загальними філософськими концепціями системи управління. Принципи формуються в системі понять, які виробляються у науковій і практичній діяльності та часто визначаються конкретними умовами, в них узагальнюються відкриті сучасною наукою закономірності та закони, а також практичний досвід. Робиться висновок про те, що принципи організації системи економічного аналізу як функції управління природно впливають із законів і закономірностей діалектики та управління, є відображенням об'єктивних закономірностей практики управління, визначають вимоги до системи аналізу та її організаційної конструкції (структури). Вперше сформульовано концептуальні положення побудови системи принципів організації економічного аналізу як сукупності універсальних, загальних, часткових і специфічних принципів, що утворює важливе підґрунтя розроблення методологічних засад організаційної системи економічного аналізу відповідно до інноваційних вимог управління.

Ключові слова: економічний аналіз, організація аналітичної роботи, принципи організації, система управління.

Постановка проблеми. Інноваційні підходи до управління, поява нових форм господарських взаємовідносин, повсякчас зростаючі інформаційні потреби управлінського персоналу, підвищення рівня соціалізації та інтелектуалізації суспільства вимагають нових підходів до організації економічного аналізу (ОЕА) та вихідного її начала, а саме принципів. Оскільки принципи притаманні абсолютно всім явищам і процесам об'єктивної дійсності, які досліджуються в ході економічного аналізу, вони відображають найзагальніші закономірності процесу їх розвитку і виконують методологічну функцію в науковому пізнанні. Значимість принципів для пізнання будь-яких явищ і процесів природно визначається їх важливістю. «Цінність принципу, – стверджує американський письменник і філософ Р. Емерсон, – визначається кількістю явищ, які він може пояснити» [3, с. 433], тому ОЕА на основі загальних правил (положень), які забезпечують об'єктивність, доказовість і точність формування знання про досліджувані об'єкти як системи, і доцільність їх функціонування створюють можливості для цілеспрямованих системних аналітичних досліджень, підвищують дієвість аналітичного забезпечення вироблення управлінських рішень.

У зв'язку з тим, що економічний аналіз – це функція управління, для реалізації свого призначення принципи його організації також мають узгоджуватися з принципами управління, правилами організації діяльності у будь-якій сфері та правилами поведінки особистості, сформульованими на основі спостережень і досліджень, узагальнення практичного позитивного управлінського досвіду. За словами шотландського реформатора С. Смайlsa, «Людина без принципів схожа на корабель без керма та компасу, який змінює свій напрямок з кожною переміною вітру» [3, с. 434].

Незважаючи на те, що знання та врахування принципів організації є важливими умовами ефективності в усіх сферах діяльності, у спеціальній літературі досі не вироблено єдиного підходу до формулювання принципів організації загалом та ОЕА зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи ОЕА досліджували В.А. Бірюков, І.Д. Лазарішина, Г.В. Савицька, М.Г. Чумаченко, П.Н. Шаронін, С.І. Шкарабан та інші вчені. Проблемними та дискусійними є методологічні підходи до інтерпретації сутності та формування системи принципів ОЕА: не обґрунтовується їх склад, неоднозначно тлумачиться зміст однакових за назвою принципів, деякі автори ототожнюють їх з принципами економічного аналізу як науки, що вносить плутанину в теорію економічного аналізу й створює проблеми під час організації аналітичної практики. Аналіз спеціальних літературних джерел показав, що пошук філософської, онтологічної основи поняття «принцип» в науці продовжується. Отже, можна стверджувати, що проблема принципіальних засад порядку формування організаційної системи економічного аналізу, аналітичної служби є актуальною й має великий практичний інтерес.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формулювання концептуальних положень побудови системи принципів ОЕА як сукупності універсальних, загальних, часткових і специфічних принципів, що утворює важливе підґрунтя розроблення методологічних засад організаційної системи економічного аналізу відповідно до сучасних вимог управління.

Виклад основного матеріалу. Оскільки філософію та стратегію ОЕА визначають принципи, для формування концептуальних доміант побудови системи принципів великого значення набуває істинне розуміння їх природи загалом, усвідомлення того, що таке принцип як поняття. Принцип (від лат. “principium” – «основа», «начало») – це вихідна ідея, первоначало, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки. Принципи формуються в системі понять, які виробляються в науковій і практичній діяльності та часто визначаються конкретними умовами, в них узагальнюються відкриті сучасною наукою закономірності та закони, а також практичний досвід. У філософському значенні «принцип – це центральне поняття, основа системи, що є узагальненням і поширенням будь-якого положення на всі явища тієї сфери, з якої цей принцип абстрагований» [7, с. 294]. Від правдивого теоретичного розуміння принципів безпосередньо залежить їх втілення в життя. Слід звернути увагу на те, що деякі дослідники тлумачать окремі закони як принципи, а принципи вводять у ранг законів. Так, у міжнародному словнику “Webster’s” зазначається, що принцип – це фундаментальна істина (всеохоплюючий закон або доктрина), з якої походять всі останні або на якій ґрунтуються останні доктрини; основна істина, простіше положення або основна передумова, аксіома, постулат. Дж. Мей відзначав, що точніше визначення категорії «принцип» дає Оксфордський словник, і стверджував, що принцип – це основний закон або правило, прийняте або вироблене для управління діяльністю, міцна основа поведінки або практичної діяльності [9, с. 140], тобто ототожнював принципи із законами. Проте принципи відрізняються від законів ґносеологічним походженням. У зв'язку з цим А.А. Беляєв та Е.М. Коротков справедливо зауважують: «Якщо закон відображає стійкі зв'язки та відношення, які повторюються в природних і суспільних явищах, то принцип є оптимальним правилом, нормою, які сформульовані людьми і мають суб'єктивний характер» [1, с. 73]. Отже, принципи й закони відображають один і той же об'єкт, проте показують його в різній формі: закон – у вигляді образу (позитивного знання), принцип – у вигляді певної вимоги (регулятивної норми). Відмінність принципу від закону виражається в тому, що принцип може бути сформульованим на основі не одного, а декількох законів. Отже, принцип – це наукове поняття, яке має відмінність від категорії «закон науки», абстрактне значення й теоретико-прикладний зміст. Принципи організації – це ідеї, абстрактні положення, які є відображенням об'єктивних закономірностей практики управління. Вони значно глибші, ніж емпіричні

бачення окремих керівників, відображають управлінську реальність, виявляючи головне, суттєве, типове. Як ідеї, принципи перетворюються в життя з неоднаковим ступенем повноти та послідовності, маючи конкретні, абсолютно визначені форми вираження (поза цими формами не існують). Вони матеріалізуються в конкретній організаційній системі виду управлінської діяльності та системі управління загалом, у їхній конструкції, організаційно-структурній будові та повсякденному функціонуванні.

Як бачимо, «принцип – це керівна ідея, основне правило поведінки, яке є узагальненням і поширенням будь-якого положення на всі явища тієї галузі, з якої цей принцип абстрагований» [7, с. 362], обов'язковою передумовою раціональної організації будь-якої сфери діяльності є їх дотримання. Варто зауважити, що принципи організації системи економічного аналізу як функції управління – це правила, норми аналітичної діяльності, згідно з якими має організовуватися, функціонувати й розвиватися система економічного аналізу підприємства, природно випливають із законів і закономірностей діалектики та управління, є об'єктивним відображенням закономірностей практики управління, визначають вимоги до системи аналізу та її організаційної конструкції. Адекватно до них формується аналітична служба, встановлюються взаємозв'язки між її рівнями, здійснюється розподіл функціональних обов'язків між аналітиками. Проте в сучасній літературі, особливо навчальній, принципи ОЕА або зовсім не розглядаються, або висвітлюються поверхнево, їх виділення відбувається сумбурно, без наукової аргументації, не сформовано типології принципів.

Г.В. Савицька виділяє п'ять принципів ОЕА: принцип чіткого розподілу обов'язків з проведення аналізу між окремими виконавцями, принципи економічності та ефективності аналітичного процесу, принципи регламентації та уніфікації [4, с. 13].

В.А. Бірюков, П.Н. Шаронін роблять акцент на шести принципах, таких як принципи наукового характеру аналізу; регламентації та уніфікації аналітичної роботи; забезпечення економічності та ефективності аналітичного процесу; розподілу обов'язків з виконання аналітичної роботи на всіх рівнях управління; визначення переліку об'єктів аналізу та встановлення періодичності його проведення; обов'язковості виконання аналітичної роботи на всіх ступенях ієрархії управління виробництвом [7, с. 89].

Не можна не погодитися з думкою А. Файоля, який стверджував, що «кількість принципів управління обмежена. А зміна становища речей може потягнути за собою і зміни правил, викликаних до життя цим становищем» [6, с. 151]. Дійсно, розвиток економічного аналізу, а також зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на зміну об'єктів дослідження та появу нових, значно видозмінюють зміст і перелік принципів організації. Сучасні принципи організації економічного аналізу мають зробити більш ефективними намагання кожного аналітика щодо побудови адекватної

системи аналізу, яка створює можливості для повноцінних глибоких і системних досліджень нових об'єктів, формування найраціональнішого інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, адже від їх обґрунтування та дотримання залежать цілеспрямованість і своєчасність аналітичних досліджень, глибина та результативність аналітичних висновків, ефективність управлінських рішень.

Принципи ОЕА є об'єктивними. Вони відображають найзагальніші закономірності розвитку аналітичного процесу (об'єктивну реальність, яка існує поза свідомістю людини та незалежно від неї). Водночас кожен із принципів – це ідея (суб'єктивна конструкція, яку подумки виробляють науковці, керівники аналітичної служби на рівні їхньої пізної та професійної культури). Оскільки принципи належать суб'єкту, то вони мають суб'єктивний характер. Чим більше віддзеркалення принципу у свідомості людини наближається до закону, тим точніше знання, тим адекватніше буде організаційна система економічного аналізу та ефективніше буде діяльність аналітичних служб. Не можна не погодитися з думкою французького філософа П. Бейля про те, що «хибний принцип – це погані дріжджі, які навіть у малій кількості псують тісто» [3, с. 433]. Отже, система принципів – це своєрідне кредо ОЕА, яке відрізняє її від організації інших видів управлінської діяльності. Для того щоби правильно керуватися принципами, аналітики мають їх визнавати. Визнання принципів починається з їх організаційно-правового оформлення. Реалізація принципів здійснюється за допомогою відповідних робочих методик, інструкцій, положень і нормативів. Проте для запобігання жорсткості процедур і формулювання принципів ОЕА характер і форми їх закріплення повинні мати досить гнучкий характер.

Отже, у найбільш загальному вигляді принципи організації системи економічного аналізу можна сформулювати як вихідні щодо аналітичного процесу норми (правила), які визначають основні вимоги до організаційної конструкції аналізу (організаційних форм, технології аналітичного процесу, підсистем його забезпечення, розподілу обов'язків і відповідальності спеціалістів, які проводять аналіз), реалізація яких сприятиме вирішенню завдань аналізу й досягненню поставлених цілей. На основі вироблених принципів коригується функціональна побудова аналізу (цілі, підцілі, функції і задачі); уточнюються пріоритети під час створення аналітичного забезпечення виокремлених функцій управління; оптимізується технологія аналітичного процесу, забезпечується його уніфікація; відбувається процес саморозвитку наявної організаційної системи аналізу через ускладнення її структурованості; здійснюється трансформація організаційної системи економічного аналізу за зміни умов та ресурсної бази аналітичних досліджень; формуються нові організаційні конструкції аналізу (аналітичні відділи, служби тощо); розробляються робочі методики організації аналітичної роботи. Принципи регламентують також від-

носини між посадовими особами й спеціалістами, які беруть участь в аналітичній роботі, визначають роль кожного з них у процесі аналізу. Виходячи з вищезазначеного та осмислюючи підходи до організації управління й економічного аналізу, вважаємо, що принципи ОЕА варто поділити на універсальні, загальні, часткові та ситуаційні (рис. 1).

Універсальні принципи – це вихідні (всезагальні) доміанти, які відображають найфундаментальніші особливості об’єктів та взаємовідношення між ними, є способом розуміння об’єктів, виводяться з їх пізнання та супроводжують його. Ці принципи витікають безпосередньо із законів діалектики та відтворюють об’єктивну реальність, відображають найзагальніші закономірності процесу розвитку предметів і явищ об’єктивної дійсності та виконують методологічну функцію в науковому й філософському пізнанні, вони притаманні всім функціям системи управління (ними керуються під час організації аналізу для дослідження об’єктів різної галузевої приналежності), тому універсальні принципи є об’єднуючою ланкою між законами діалектики, фундаментальною основою теорії управління, теорії економічного аналізу, а також управлінською та аналітичною практикою. Цілком очевидно, що за ОЕА варто враховувати такі основні принципи діалектики.

Принцип розвитку. «У пізнанні цей принцип вимагає дослідження предметів і явищ дійсності: а) об’єктивно; б) у русі; в) у розвитку; г) у саморусі; д) у саморозвитку, тобто через дослідження супереч-

ностей цих предметів і явищ, розвитку цих суперечностей і, таким чином, з’ясування внутрішніх джерел руху і розвитку» [8, с. 162]. Цей принцип вказує на те, що об’єкти реальної дійсності не просто існують, рухаються в просторі та часі, але й змінюються в певному напрямі. Оскільки принцип розвитку передбачає визнання руху основною властивістю об’єктів як елементів реальності, то умови глибокого пізнання забезпечуватиме дослідження динаміки їх руху. Цей принцип дасть змогу досягти маневреності організаційних систем економічного аналізу для досягнення кінцевої мети їх функціонування. Принцип розвитку тісно пов’язаний з принципом зв’язку, адже виникнення, зміна, розвиток об’єктів неможливі в ізолюваному стані. З іншого боку, зв’язки між об’єктами можна зрозуміти лише в єдності з рухом, взаємодією, розвитком.

Принцип всезагального зв’язку розкриває умови реалізації принципу розвитку, відображаючи всезагальний зв’язок та взаємодію предметів і явищ. Всеохоплююче (всебічне) пізнання об’єкта є можливим лише завдяки зв’язкам, без останніх об’єкт перестає себе проявляти. Будучи всезагальними, зв’язки виражають єдність і різноманітність світу економіки, логіко-інформаційну взаємодію та причинно-наслідкову підпорядкованість. Кількісне та якісне вимірювання прямих і непрямих, часткових і всезагальних причинно-наслідкових зв’язків у просторі й часі дасть змогу поглибити аналіз різноманітних ситуацій в умовах нестабільності, високого ризику прийняття управлінських рішень;



Рис. 1. Принципи організації аналітичної роботи

усвідомити те, що причинно-наслідкові зв'язки між діями суб'єктів аналітичного процесу та очікуваними результатами за цих умов будуть складатися тільки за наперед розробленим сценарієм.

Принцип системності передбачає формування системного погляду на реальну дійсність (об'єкти дослідження) та вироблення управлінських рішень, що передбачає розгляд організаційної системи економічного аналізу як сукупності елементів, які перебувають у системному та смисловому взаємозв'язку між собою, взаємодії, що відбувається між цими елементами, а також процесів, що впливають з цих взаємодій. Він означає, що багаторівнева структурна модель ОЕА має ґрунтуватись на єдності взаємопов'язаних елементів, які спільно діють для досягнення генеральної мети. Принцип системності передбачає поелементне проектування аналітичного процесу, відповідної технології аналізу, яку варто розглядати в загальному ланцюзі технології управління, що вимагає чіткої цільової спрямованості аналізу. Технологія аналізу потребує проектування підпроцесів для розв'язання будь-якої аналітичної задачі, виділення її складових елементів, реалізація яких передбачає певну сукупність показників, методів аналізу й чіткий алгоритм їх застосування.

Загальні принципи – це правила, норми, відповідно до яких створюється, функціонує та розвивається система ОЕА, виявляються зв'язки та координується діяльність функціональних підрозділів під час вирішення завдань щодо досягнення мети, делегуються повноваження, достатні для того, щоб нести відповідальність за виконану роботу. Вони виконують нормативну та регулюючу роль за функціональної будови економічного аналізу. До загальних принципів ОЕА належать такі.

Принцип ємерджентності (цілісності), який пропонує розглядати організаційну систему економічного аналізу як впорядковану діючу цілісність або сукупність взаємодіючих елементів, які перебувають у відносинах і зв'язках один з одним, яка утворює цілісність, що є забезпечувальною підсистемою управління. Визначальною ознакою цієї системи є цілісність. Вона забезпечується внутрішньою єдністю, пов'язаністю усіх частин в єдине ціле (вхід, аналітичний процес, вихід, зворотній зв'язок), взаємодія яких обумовлює наявність нових інтегративних якостей, які не властиві її частинам.

Принцип цілепокладання передбачає реальну інтеграцію різноманітних дій у визначену систему мети, засобів і результату. У зв'язку з тим, що «цілепокладання – фундаментальне поняття в теорії діяльності, пов'язане з вибором і реальним визначенням цілі, яка являє собою уяву майбутнього результату діяльності» [5, с. 10], його істотною точкою є визначення мети через засіб, адже мета без визначення засобу є несправжньою, несвідомою, є лише вихідним проектом у думці. Результативним фактором діяльності аналітиків мета стає лише за умови її формулювання з огляду на конкретний засіб досягнення шляхом набуття у процесі цілепокладання завершеної форми.

Принцип ієрархічності впливає із закону поділу праці та регламентує порядок розстановки кадрів для досягнення складних цілей (де недостатньо індивідуальної праці людини), чіткий розподіл обов'язків аналітиків та їх відповідальності. Цей принцип передбачає вертикальний поділ праці аналітиків, тобто виділення рівнів в аналітичній службі та підпорядкування нижчих рівнів управління вищим. Він дає змогу сформувати систему взаємозалежних цілей, визначити характер відносин між суб'єктами різних рівнів аналітичної служби, а також між суб'єктами та об'єктами аналізу.

Принцип гнучкості означає, що всі характеристики системи потрібно розглядати як такі, що вдосконалюються. Відповідно до закону інерції, успішне функціонування організації залежить від рівня накопиченого потенціалу (здатності організації успішно діагностувати та робити кількісні та якісні оцінки змін зовнішнього середовища, трансформуючи свій стан з такою ж складністю та швидкістю, як і зміни, що відбуваються в середовищі). Оскільки потенціал організаційної системи економічного аналізу має перебувати в постійній рівновазі із зовнішнім та внутрішнім середовищем підприємства, остання має постійно розвиватись. ОЕА з жорсткою структурою управління ризикує не впоратися з проблемами, які виникають у зв'язку з економічними, технічними, політичними та соціальними змінами. Згідно з принципом гнучкості, функціональне призначення організаційної системи економічного аналізу як процесу має забезпечити створення нової та якісної вдосконалення наявної системи, тобто організаційна система економічного аналізу має будуватися таким чином, щоб за необхідності можна було б легко змінювати окремі алгоритми аналізу та критерії оцінювання.

Принцип раціонального розподілу обов'язків і відповідальності передбачає чіткий розподіл обов'язків з проведення економічного аналізу між виконавцями на кожному рівні аналітичної роботи відповідно до їх професійних характеристик і посадових компетенцій. Від раціональності розподілу обов'язків залежать, з одного боку, глибина й систематичність аналізу, а з іншого боку, попередження дублювання однакових робіт та ефективніше використання часу роботи різними службами. Доцільний розподіл обов'язків з проведення аналізу забезпечить більш ефективне використання наукового потенціалу спеціалістів, повноту охоплення об'єктів аналізу, комплексність аналітичної роботи й диференціюватиме відповідальність за безперервність та ефективність процесу аналізу в ланках, службах.

Принцип мотивації гласить, що організаційна система аналізу може бути результативною лише за умови справедливого стимулювання діяльності персоналу аналітиків як у матеріальній, так і в морально-психологічній формах. Мотивація має орієнтуватися на кінцеві результати аналізу, спрямовуватися на задоволення реальних інтересів учасників спільного аналітичного процесу.

Принцип ефективності аналітичного процесу. Організаційна система економічного аналізу має забезпечити глибоке й комплексне дослідження об'єктів,

при цьому затрати на проведення аналізу повинні бути меншими, ніж одержані вигоди. Це потребує використання інноваційних технологій у збиранні, обробленні та використанні інформації.

Разом із загальними в ОЕА потрібно використовувати **часткові** принципи, які мають локальний характер і регулюють окремі аналітичні процеси та сторони організації відповідно до усталених вимог.

Основним частковим принципом ОЕА є *принцип оптимального поєднання централізації і децентралізації*. Централізація забезпечує жорстку координацію операцій у межах аналітичного процесу та аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень у системі управління господарською одиницею, чіткий розподіл праці аналітиків, можливість застосування автоматизованих систем вирішення аналітичних завдань. Децентралізація сприяє структурній гнучкості та адаптивності можливостей організаційної системи економічного аналізу. Централізація та децентралізація поєднуються та взаємно доповнюють одна одну.

Принцип безперервності передбачає, що система ОЕА має бути побудована так, щоби зміни об'єктів можна було діагностувати та вивчати постійно, захищаючи інтереси підприємства в умовах ризику. За зміни зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства система ОЕА повинна зазнавати докорінних змін.

Принцип пропорційності передбачає досягнення раціональної технологічної побудови аналітичного процесу шляхом забезпечення збалансованості між необхідними ресурсами (технічними, інформаційними та праці аналітиків) й результатами створення системи аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень.

Принцип послідовності передбачає проектування аналітичного процесу (етапів, процедур, операцій) у чіткій послідовності, пропонує систематичність розв'язання аналітичних задач.

Принцип регламентації та уніфікації. Регламентація передбачає планування аналітичної роботи на підґрунті стандартів аналітичного процесу, розроблення системи прогресивних технологій, які ґрунтуються на типових алгоритмах аналітичних розрахунків для розв'язання різних типів задач, розроблення для кожного виконавця обов'язкового мінімуму вихідних форм аналізу (таблиць). Уніфікація (стандартизація) пропонує створення типових методик та інструкцій, стандартних програм, єдиних критеріїв оцінки, що забезпечує порівняльність результатів аналізу на вищому рівні управління.

Принцип пріоритету цілі регламентує, що процес проектування функціональної побудови ОЕА має здійснюватися таким чином: *ціль – підділі – завдання – функції* відповідно до вимог тих функцій управління, яким адресоване аналітичне забезпечення. Найвищий пріоритет у цьому ланцюзі має ціль, адже вона визначає систему об'єктивно необхідних і достатніх задач на кожному рівні управління; оперативність, глибину, системність і комплексність аналітичних досліджень, їх інформаційну забезпеченість.

Принцип пріоритету функцій над структурою визначається тим, що проектування й створення нових

організаційних форм економічного аналізу перш за все викликане необхідністю реалізації конкретних функцій. За відсутності можливості формування відділів і служб економічного аналізу можливі інші варіанти, що забезпечать реалізацію конкретних функцій.

Принцип пріоритету суб'єкта над об'єктом в організаційних системах економічного аналізу проявляється в процесі створення аналітичного відділу у такому: керівник має підбирати відповідно до своїх потреб і можливостей колектив аналітиків, посадових осіб і спеціалістів, які беруть участь в аналітичній роботі; визначати характер діяльності, організаційно-правову форму та інші параметри організації.

Принцип відповідності цілей і ресурсів. Генеральна ціль організаційної системи економічного аналізу має бути збалансована з технічними, технологічними, трудовими та інформаційними ресурсами, чим забезпечуються оперативність та дієвість аналізу. Реалізації цього принципу найбільше відповідає програмно-цільова технологія аналітичного процесу, яка зазвичай гарантує досягнення поставленої мети в заданий термін за прийнятних відхилень у забезпеченні ресурсами.

У зв'язку зі швидкими змінами, які відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі, неможливо забезпечити створення таких організаційних структур економічного аналізу, які були б ідеально пристосовані до будь-якого часу, цілей, цінностей, ситуації. Кожному типу управлінської ситуації, вирішуваних змінних завдань мають відповідати **ситуаційні** принципи організації аналізу. Вони мають забезпечити прийняття максимально ефективного рішення в конкретній ситуації.

Принцип неперервності змін. Зовнішні та внутрішні зміни відбуваються постійно, їх вивчення потребує змін в ОЕА. Кожна зміна вимагає нового ступеня розвитку економічного аналізу. Він має створити передумови для здійснення постійного моніторингу змін та постійного контролю наявності передумов та умов, необхідних для зміни параметрів ОЕА відповідно до змін ситуації. Вибір методів проведення аналітичного дослідження визначається конкретністю ситуації, а найефективнішим є той метод, який максимально адаптований до неї. Програма аналітичного дослідження має бути гнучкою, адаптованою до зміни ситуації.

Принцип швидкої реакції передбачає розвиток ситуаційного мислення в аналітика. Він, володіючи визначеним набором ефективних навичок та інструментів, знає їх сильні та слабкі сторони, вміє правильно розібратися в ситуації, ранжувати фактори й змінні за значимістю, отже, забезпечити досягнення цілей організаційної системи в найефективніший спосіб.

Висновки. Сучасні принципи ОЕА мають створити передумови для ефективного проектування адекватної організаційної системи аналізу, яка здатна забезпечити глибокі системні дослідження об'єктів, сформувати найраціональніше аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень, регламентувати відповідальність. Принципи ОЕА як функції управління – це правила, норми аналітичної діяльності, згідно з якими має

організовуватися, функціонувати й розвиватись система економічного аналізу підприємства, які природно випливають із законів та закономірностей діалектики й управління, є об'єктивним відображенням практики управління. На основі концептуалізації взаємозв'язків і взаємозалежностей принципів ОЕА сформовано та обгрунтовано їх систему, що включає універсальні, загальні, часткові та ситуаційні принципи.

Нехтування будь-яким принципом веде до ентропії організаційної системи економічного аналізу (нарос-

тання в ній неупорядкованості, безпорядку і хаосу), розбалансування аналітичного процесу та зниження ефективності організаційної системи економічного аналізу.

Систему принципів ОЕА не можна вважати догмою. В умовах постійних змін, що відбуваються останнім часом у всіх сферах економічних відносин, які відзначають необхідність нового бачення сучасної природи економічних процесів, виникає потреба пошуку нових принципів організації системи економічного аналізу.

Список літератури:

1. Беляев А.А. и др. Системология организации : учебник / под ред. Э.М. Короткова. Москва : ИНФРА, 2000. 182 с.
2. Бирюков В.А. и др. Теория экономического анализа : учебник. Москва : МГУП им. Ивана Федорова, 2011. 568 с.
3. Борохов Э.М. Энциклопедия афоризмов (Мысль в слове). Москва : АСТ, 1999. 720 с.
4. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебное пособие. Минск : Новое знание, 2002. 704 с.
5. Социальное управление. Словарь-справочник / под ред. В.И. Добренкова, И.М. Слепенкова. Москва : изд-во Московского университета, 1994. 198 с.
6. Файоль А. Общее и промышленное управление. Москва : Республика, 1992. 151 с.
7. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. Москва : Политиздат, 1991. 560 с.
8. Губернский Л.В. та ін. Філософія : навчальний посібник / за ред. І.Ф. Надольного. Київ : Вікар, 2001. 457 с.
9. Mey G.O. Principles of Accounting. *Journal of Accountancy*. 1937. P. 423–425.

References:

1. Belyaev A.A., Korotkov E'.M. (2000) *Sistemologiya organizatsii* [Organizational systemology]. Moscow: INFRA. (in Russian)
2. Biryukov V.A., Sharonin P.N. (2011) *Teoriya e'konomicheskogo analiza* [Economic analysis theory]. Moscow: MGUP im. Ivana Fedorova. (in Russian)
3. Borokhov E'M. (1999) *E'ncziklopediya aforizmov* [Encyclopedia of aphorisms]. Moscow: AST. (in Russian)
4. Saviczskaya G.V. (2002) *Analiz khozyajstvennoj deyatel'nosti predpriyatiya* [Analysis of the economic activity of the enterprise]. Minsk : Novoe znanie (in Russian).
5. Dobren'kov V.I., Slepenkov I.M. (1994) *Soczial'noe upravlenie. Slovar'-spravochnik* [Social management. Reference dictionary]. Moscow: izd-vo Mosk. un-ta. (in Russian)
6. Fajol' A. (1992) *Obshhee i promyshlennoe upravlenie* [General and industrial management]. Moscow: Respublika. (in Russian)
7. Frolova I.T. (1991) *Filosofskij slovar'* [Philosophical Dictionary]. Moscow: Politizdat, 560 p. (in Russian)
8. Guberns'kyj L.V., Nadol'nyj I.F., Andrushhenko V.P. (2001) *Filosofiya* [Philosophy]. Kyiv: Vikar. (in Ukrainian)
9. Geore O. Mey (1937) Principles of Accounting. *Journal of Accountancy*, pp. 423–425.

СИСТЕМА ПРИНЦИПОВ ОРГАНИЗАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА

В статье предпринята попытка концептуализации взаимосвязей и взаимозависимостей принципов организации экономического анализа с общими философскими концепциями системы управления. Принципы формируются в системе понятий, которые создаются в научной и практической деятельности и часто определяются конкретными условиями, в них обобщаются открытые современной наукой закономерности и законы, а также практический опыт. Делается вывод о том, что принципы организации системы экономического анализа как функции управления естественно вытекают из законов и закономерностей диалектики и управления, являются объективным отражением объективных закономерностей практики управления, определяют требования к системе анализа и ее организационной конструкции (структуры). Впервые сформулированы концептуальные положения построения системы принципов организации экономического анализа как совокупности универсальных, общих, частных и специфических, что образует важное основание разработки методологических основ организационной системы экономического анализа в соответствии с инновационными требованиями управления.

Ключевые слова: экономический анализ, организация аналитической работы, принципы организации, система управления.

SYSTEM OF PRINCIPLES OF ORGANIZATION OF ECONOMIC ANALYSIS

Today methodological approaches to the interpretation of essence and formation system of principles of organization of economic analysis are problematic and debatable. In science the search for philosophical, ontological basis of the concept of "principle" continues. Therefore the problem of the fundamental principles of order formation of the organizational system of economic analysis is relevant and has great practical interest. Modern principles of economic analysis should create the conditions for effective design of an adequate organizational system of analysis, which is able to provide in-depth systematic research of objects, to form the most rational analytical support for management decisions, to regulate responsibility. Principles of organization of the system of economic analysis as a function of management are rules, norms of analytical activity according to which system of the economic analysis of the enterprise has to be organized, function and develop. They naturally follow from the laws of dialectics and management, are an objective reflection of management practice. Principles are formed in the system of concepts that are developed in scientific and practical activities and in many cases are manifested in specific conditions; they summarize the laws discovered by modern science, as well as practical experience. The analytical service is formed adequately to them, interrelations between its levels are established, and the division of functional responsibilities between analysts is carried out. Based on the conceptualization of relationships and interdependencies of the principles of organization of economic analysis, their system was formed and substantiated, which includes: universal, general, partial and situational. Neglect of any principle leads to the entropy of the organizational system of economic analysis (increasing disorder and chaos in it), to the imbalance of the analytical process and reduce the efficiency of the organizational system of economic analysis. The system of principles of organization of economic analysis cannot be considered a dogma. In the conditions of constant changes taking place recently in all spheres of economic relations which note necessity of new vision of the modern nature of economic processes there is a need of search of new principles of the organization of system of the economic analysis.

Key words: economic analysis, organization of analytical work, principles of organization, management system.